

საინვესტიციო გარემოს შეფასების აქტუალური საკითხები

რამინ ცინარიძე

ბიზნესის მართვის დოქტორი, ასოც. პროფესორი,
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ბათუმი, საქართველო. ramin.tsinaridze@bsu.edu.ge

გიორგი აბუსელიძე

ეკონომიკის დოქტორი, პროფესორი,
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ბათუმი, საქართველო. george.abuselidze@bsu.edu.ge

ლაშა ბერიძე

ბიზნეს ადმინისტრირების დოქტორი, პროფესორი,
წმინდა ტბელ აბუსერისძეს სასწავლო უნივერსიტეტი
ხულო, საქართველო. lashalasha0103@gmail.com

საკვანძო სიტყვები: ინვესტიციები, საინვესტიციო გარემო, საინვესტიციო კლიმატი, ეკონომიკური განვითარება.

JEL classification: E22; F21; G11; H54; O16; R42 **DOI:** <https://doi.org/10.52244/ep.2023.26.02>

ციტირებისთვის: ცინარიძე რ., აბუსელიძე გ., ბერიძე ლ., (2023) საინვესტიციო გარემოს, როგორც ეკონომიკური ზრდის ფაქტორის შეფასების მეთოდოლოგიური საკითხები. ეკონომიკური პროფილი. ტ. 18, 2(26), 50-62. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2023.26.02>

ანოტაცია. ქვეყნის საინვესტიციო ურთიერთობების ოპტიმიზაციისათვის აუცილებელია საინვესტიციო საქმიანობის სწორი შეფასების სისტემის დანერგვა, სახელწიფოს მხრიდან ისეთი ქმედითი ღონისძიებების დაგეგმვა და გატარება, რომელიც ხელს შეუწყობს საინვესტიციო გარემოში არსებული ხარვეზების აღმოფხვრას, მის გაუმჯობესებასა და ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდას. ქვეყნის ეკონომიკური ზრდისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ჯანსაღი საინვესტიციო გარემო, რაც განსაკუთრებით აქტუალური გახდა თანამედროვე გლობალური გამოწვევების ფონზე. მასადაამე, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციებით წარმოებული საქმიანობა წარმოადგენს გლობალური ბიზნეს ურთიერთობის ფორმას, რომელიც ღია საბაზრო ეკონომიკის მასტიმულირებელი ფაქტორის განუყოფელი ნაწილია.

უცხოურ და ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში საინვესტიციო გარემოს არსისა და მისი შეფასების მეთოდოლოგიური საკითხების ვართოდ განხილვის მიუხედავად, ის განსაკუთრებით აქტუალური გახდა კოვიდ-პანდემიის კრიზისის, მოგვიანებით კი რუსეთ-უკრაინის საომარი კონფლიქტის შემდეგ. ბოლო წლებში ჩამოყალიბებული ტენდენციის მიხედვით, მსოფლიო ქვეყნების ეროვნული ეკონომიკური სისტემა, განსაკუთრებით განვითარებად ქვეყნებში, მიმართულია ინვესტიციათა ნაკადების ზრდისკენ. ეს ტენდენცია სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი გახდა პოსტკოვიდური პერიოდის ეკონომიკის რეაბილიტაცია და განვითარებისათვის. საქართველოს ეკონომიკის განვითარებისა და მოდერნიზაციისთვის აუცილებელია პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების შესაძლებლობების მაქსიმალური გამოყენება და შესაბამისი გარემოს შექმნა, რაც განსაზღვრავს ამ პროცესის ეფექტიანობას.

კვლევის ამოცანა არის საქართველოში თანამედროვე ეტაპზე არსებული საინვესტიციო გარემოს, როგორც თეორიულ-მეთოდოლოგიური, ისე პრაგმატული ხასიათის ასპექტების გამოვლენა. კვლევის შედეგების საფუძველზე წინადადებებისა და რეკომენდაციების ფორმირება.

კვლევის ამოცანა არის საქართველოში თანამედროვე ეტაპზე არსებული საინვესტიციო გარემოს, როგორც თეორიულ-მეთოდოლოგიური, ისე პრაგმატული ხასიათის ასპექტების გამოვლენა. კვლევის შედეგების საფუძველზე წინადადებებისა და რეკომენდაციების ფორმირება.

ბა ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდაში საინვესტიციო კლიმატის როლის შესახებ.

კვლევის საგანს წარმოადგენს პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები და მისი მნიშვნელობა მიმღები ქვეყნის ეკონომიკური ზრდისთვის. კვლევის ობიექტს წარმოადგენს საინვესტიციო კლიმატი და უცხოური ინვესტიციების როლი მისი გაუმჯობესების პროცესში.

შესავალი

ეროვნული ეკონომიკის მდგრადი და უსაფრთხო განვითარების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი არის ეკონომიკაში საინვესტიციო რესურსების არსებობის დონე, უცხოური ინვესტიციების მოზიდვისათვის ხელსაყრელი კლიმატისა და მათი ეფექტიანი გამოყენების მექანიზმების ჩამოყალიბება. განვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნების პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ეკონომიკური განვითარების, ეკონომიკური ზრდის მისაღები პარამეტრების უზრუნველყოფაში უმნიშვნელოვანესი როლი ინვესტიციებმა უნდა შეასრულონ. ამიტომ, ინვესტიციები ეკონომიკური ზრდის ერთ-ერთ ფაქტორად არის წარმოდგენილი.

საინვესტიციო გარემო (კლიმატი), როგორც ეკონომიკური კატეგორია, წარმოადგენს ეკონომიკურ-გეოგრაფიული, სოციალურ-ეკონომიკური, პოლიტიკურ-სამართლებრივი, გეოპოლიტიკურ-ეკოლოგიური ურთიერთობების ფართო სისტემას. იგი ყალიბდება მჭიდროდ დაკავშირებული პროცესების და მოვლენების ზეგავლენით მართვის მაკრო, მეზო თუ მიკრო დონეზე და ახდენს მყარი ინვესტიციური მოტივების წარმოშობას.

საქართველოში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები და მისი შეფარდება მშპ-სთან ხშირად გამოიყენება ქვეყნის საინვესტიციო კლიმატისა და კონკურენტუნარიანობის საზომად. ბლომსტორის (Blomstrom,

M., Kokko, A., 1998) თანახმად განვითარებული ქვეყნები პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მეშვეობით ახერხებენ მსოფლიო ბაზარზე კონკურენტუნარიანი პროდუქციის ექსპორტს. ინვესტიციები ადამიანურ განვითარებასთან მჭიდრო ურთიერთკავშირია (Colen Liesbeth, Miet Maertens, Johan Swinnen, 2008), უშუალოდ უზრუნველყოფენ კაცობრიობის ეკონომიკურ ზრდას და პროგრესს.

ძირითადი ნაწილი

მსოფლიო გამოცდილების მიხედვით, ბევრმა ქვეყანამ, რომლებიც გარდამავალ ეტაპზე იმყოფებოდა, ეკონომიკურ სიძლიერეს ინვესტიციების ზრდის შედეგად მიიღწია. ეროვნული ეკონომიკის მოდერნიზაცია, ინვესტიციების ზრდა დამოკიდებულია ხელსაყრელი, რაციონალური საინვესტიციო გარემოს შექმნაზე, რაც გულისხმობს იმ ფაქტორების ერთობლიობას, რომლებიც კომპანიებს აძლევს შესაძლებლობებს, სტიმულებს კაპიტალის ავანსირების გზით გააფართოვონ საქმიანობის სფეროები, ბიზნესის მასშტაბები. საქართველოსთვის ასევე მნიშვნელოვან როლს ასრულებს უცხოური კაპიტალი, რომელიც არის ახალი ტექნოლოგიების დანერგვის, თანამედროვე მართვის მეთოდების გამოყენების და ადგილობრივი ინოვაციური პროექტების განხორციელების მთავარი საშუალება. უცხოური ინვესტიციები ასევე შესაძლებელია გახდეს ადგილობრივი ინვესტიციებისთვის მამოტივირებელი ფაქტორი და ხელი შეუწყოს ჯანსაღ კონკურენციას (Tsinaridze, R., Makharadze, N., 2023). საუკეთესო, რაციონალური საინვესტიციო გარემო იწვევს ინვესტიციების დიდი ოდენობით მოზიდვას. თავის მხრივ, ინვესტიციები ასრულებს კატალიზატორის როლს ეკონომიკური ზრდისათვის, განვითარებისათვის, ის განსაკუთრებით ეფექ-

ტიანია განვითარებად ქვეყნებში (Barry P. Bosworth, Susan M. Collins and Carmen M. Reinhart, 1999), (YOEL HECHT, ASSAF RAZIN, NITZAN, GAD SHINAR, 2004). ეკონომიკური ზრდის, განვითარების მისაღები დონე და მიღწეული მიკრო, მაკროეკონომიკური პირობები, თავის მხრივ, აუცილებელია ინვესტიციური აქტიურობისთვის. ყოველივე ეს ხელს უწყობს სამამულო საქონელმწარმოებლების კონკურენტუნარიანობის და საბოლოო ჯამში მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებას.

მსოფლიო ქვეყნების საინვესტიციო მიმზიდველობის კომპლექსურ რეიტინგებს პერიოდულად აქვეყნებენ წამყვანი ეკონომიკური ჟურნალები, რომელთაგან ყველაზე პოპულარულად ითვლება „Euromoney“. აღნიშნული ჟურნალი წელიწადში ორჯერ (მარტში და სექტემბერში) აცნობს მკითხველს მსოფლიოს ქვეყნების საინვესტიციო რისკისა და საიმედოობის რეიტინგს 10 ბალანიანი სისტემით - საექსპერტო ანგარიშებით - ანალიტიკური გზით მიღებულ შედეგებს. საანალიზო მაჩვენებლად იყენებენ მაჩვენებელთა ცხრა ჯგუფს: ეკონომიკის ეფექტიანობა, პოლიტიკური რისკის დონე, ვალის მომსახურების მდგომარეობა, კრედიტუნარიანობა, საბანკო დაკრედიტების მისაწვდომობა, მოკლევადიანი ფინანსების მისაწვდომობა, გრძელვადიანი სასესხო კაპიტალის მისაწვდომობა, ფორსმაჟორული გარემოების წარმოქმნის ალბათობა (Euromoney, 2023).

საინვესტიციო გარემოს შეფასების მეთოდოლოგიის სრულყოფის თვალსაზრისით საყურადღებო პრაქტიკა აქვთ აშშ-სა და იაპონიას. აშშ-ში საინვესტიციო გარემოს შეფასების მიზნით ისეთი ფაქტორებიც გამოიყენება, როგორცაა ცალკეულ შტატებში ჩამოყალიბებული პოლიტიკური შეხედულებები და ეკოლოგიური მოძრა-

ობები. საინვესტიციო გარემოზე მოქმედი ფაქტორების ბაზაზე აქვეყნებენ ცალკეული შტატების მიხედვით „ყოველწლიურ სტატისტიკურ რუკას“, რომელიც შეიცავს ოთხ განზოგადებულ მაჩვენებელს. ეს მაჩვენებლებია: ინვესტიციების ეკონომიკური ეფექტიანობა, საქმიანი ქმედუნარიანობა, ტერიტორიის განვითარების პოტენციალი და საგადასახადო პოლიტიკის ძირითადი შემადგენლობები.

იაპონიაში დანერგილია საინვესტიციო გარემოს აღწერითი დახასიათება მისი რაოდენობრივი შეფასების გარეშე. აღნიშნული მეთოდები შედარებით მარტივია, თუმცა სუბიექტურობის ელემენტებსაც შეიცავს.

საინვესტიციო გარემოს შეფასების თეორიულ-მეთოდოლოგიური და პრაქტიკული მიმართულებით დომინირებს ძირითადად სამი მთავარი მიმდინარეობა.

პირველის მიხედვით საინვესტიციო გარემოს შეფასება ემყარება შემდეგ მაჩვენებელთა სისტემის ანალიზს: მშპ-ის, ეროვნული შემოსავლისა და სამრეწველო პროდუქციის წარმოების დინამიკა, ეროვნული შემოსავლის განაწილების დინამიკა და ერთობლივ საზოგადოებრივ პროდუქტში დაგროვებისა და მოხმარების თანაფარდობა, პრივატიზაციის მიმდინარეობა, საინვესტიციო საქმიანობის სამართლებრივი რეგულირების მდგომარეობა, საინვესტიციო ბაზრის ცალკეული სახეების (მათ შორის საფონდო და ფულადი ბაზის) მდგომარეობა (ბასარია, რ., მესხია ი., 1995).

მეორე მიმდინარეობა ითვალისწინებს უამრავ ფაქტორთა ერთობლიობის შეფასებას, რომლებიც გავლენას ახდენენ საინვესტიციო გარემოზე. ეს ფაქტორები შვიდ გამსხვილებულ ბლოკებად არიან დაჯგუფებული, რომლებიც, თავის მხრივ, შეიცავენ მრავალ ფაქტორს.

მესამე მიდგომის მომხრეები საინვეს-

ტიციო გარემოს შემადგენელ ფაქტორებად განიხილავენ ორ ძირითად ვარიანტს: საინვესტიციო პოტენციალი და საინვესტიციო რისკი ან საინვესტიციო რისკი და სოციალურ-ეკონომიკური პოტენციალი (ქოქიაური, 2017).

პირველი ვარიანტის მიხედვით საინვესტიციო პოტენციალს აფასებენ მაკროეკონომიკური მახასიათებლების საფუძველზე, რომელიც შეიცავს: მოცემულ ტერიტორიაზე წარმოების ფაქტორების არსებობას (მათ შორის შრომით რესურსებს მათი საგანმანათლებლო დონის გათვალისწინებით), სამომხმარებლო მოთხოვნას, მოსახლეობის სამეურნეო საქმიანობის შედეგებს, მეცნიერების განვითარებისა და მისი მიღწევების დანერგვის დონეს, საბაზრო ეკონომიკის წამყვანი ინსტიტუტების განვითარებას, კომპლექსური ინფრასტრუქტურით უზრუნველყოფას (დათუნაშვილი, 2000).

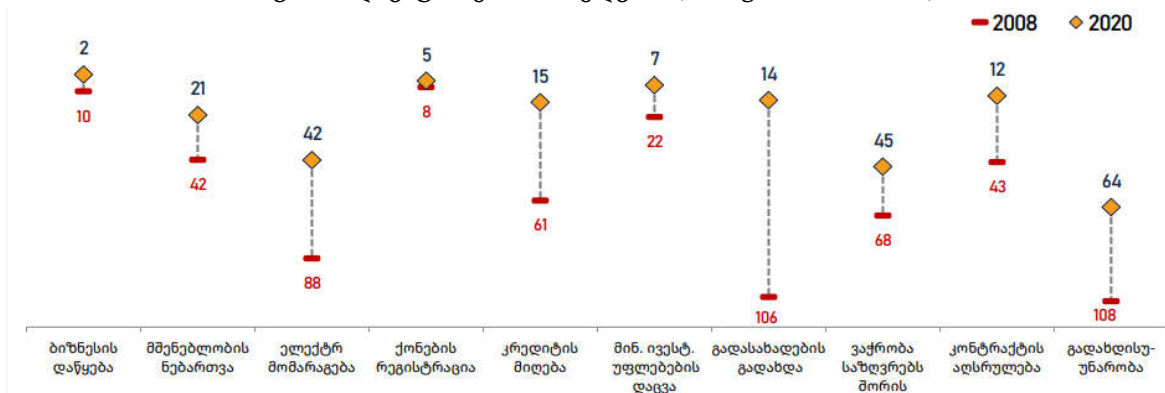
მეორე ვარიანტს საფუძველად უდევს საინვესტიციო გარემოს დონე რეგიონული საზოგადოებრივი სისტემის განვითარების თვალთახედვიდან. აქ სხვა უამრავ ფაქტორებს შორის ითვალისწინებენ: ადამიანურ

პოტენციალს, განვითარების მატერიალურ ბაზას, სოციალურ-პოლიტიკურ მდგომარეობასა და პოლიტიკური რისკის ფაქტორებს, ეკონომიკის მდგომარეობას და მისი მართვის დონეს (აბესაძე, 2002); (ქოქიაური ლ., ბებიაშვილი ნ., 2010).

განვიხილოთ საერთაშორისო სუვერენული და სარეიტინგო კომპანიების მიერ გამოქვეყნებული ანგარიშები საქართველოსთან მიმართებით. ასეთი წარმოდგენის დროს უნდა გამოიყოს და შეფასდეს განსაკუთრებით ისეთი სანდო ფაქტორები, რომლებსაც მნიშვნელოვანი ზეგავლენის მოხდენა შეუძლია ინვესტორის გადაწყვეტილებაზე, მაგალითად: Doing Business, მსოფლიო ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსი, გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი.

Doing Business-ის მიერ გამოქვეყნებული ანგარიში და წარმოვადგინოთ ინფორმაცია შესაბამისი ინდიკატორების მიხედვით (დიაგრამა 1).

დიაგრამა 1. საინვესტიციო კლიმატი საქართველოში „Doing Business“-ის მიხედვით, პოზიცია ინდიკატორების მიხედვით (Doing Business, 2023)

ბოლო (2022 წელი) მონაცემების მიხედვით საერთო პოზიციის მიხედვით საქართველოს 190 ქვეყანას შორის მე-7 ადგილი უკავია, რაც უნდა შეფასდეს, როგორც

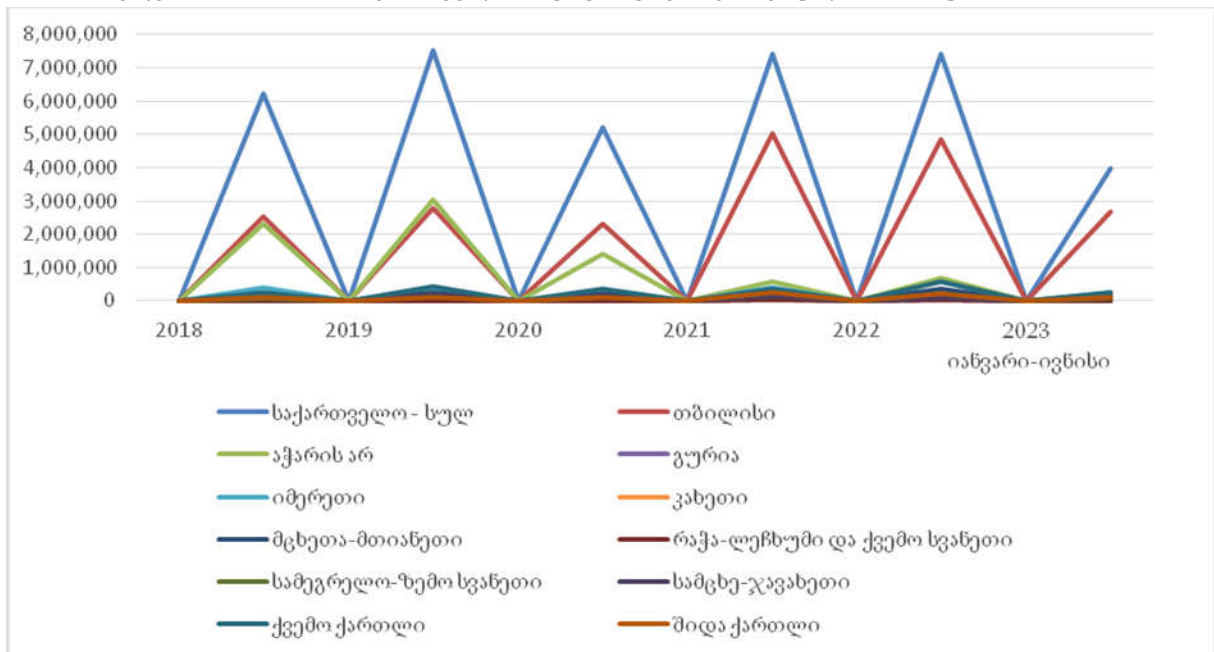
დადებითი შედეგი. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ კომპონენტების/ინდიკატორების მიხედვით საქართველოს უფიქსირდება ყველა კომპონენტში გაუმ-

ჯობებს შიშვენიერად ბოლო 12 წლის განმავლობაში, რაც ზოგადად მეტყველებს ბიზნეს გარემოს, მისი მარეგულირებელი თუ მასზე მოქმედი ფაქტორების რეგულირებაზე.

გამოწვევად რჩება გადახდისუნარიანობის კომპონენტი, აღნიშნული დაკავშირებულია ბიზნეს/საინვესტიციო საქმიანობის დახურვასთან, რაც ხშირად დროში გაწეული პროცესია და ინვესტიციებს უწევთ საწარმოს დახურვის ნაცვლად დაარეგისტრირონ ახალი საწარმოები. აღნიშნულის მოსაწესრიგებლად სახელწმიფოს მხრიდან გატარებული იქნა რამდენიმე რეფორმა 2008, 2011, 2013 და 2018 წლებში, მაგრამ როგორც ჩანს (იხ. დიაგრამა.1) მდგომარეობა არ არის სახარბიელო.

ასევე შედარებით ცუდი პოზიცია ფიქსირდება ელექტრო მომარაგებისა და მშენებლობის ნებართვის ინდიკატორების პოზიციებთან მიმართებით. ორივე ინდიკატორის შეფასების ძირითად ელემენტებს წარმოადგენს დრო და რა თქმა უნდა დანახარჯი, სამწუხაროდ განაშენიანების გეგმების არ არსებობა ძირითადი საინვესტიციო ქალაქების მიმართ კიდევ უფრო ართულებს მშენებლობის მიღების ნებართვის ვადებს, მაგალითად, საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიხედვით აჭარის რეგიონი 2018-2019 წლებში გაცემული მშენებლობის ნებართვების მიხედვით მეორე პოზიციას იკავებდა თბილისის შემდეგ, ხოლო 2020 წლიდან მე-4-5 პოზიციას იკავებს. ეს ქალაქ ბათუმის მერიის მიერ გამოცხადებული კონკურსის შედეგია, რომლითაც უნდა მომზადდეს ქალაქ ბათუმის განაშენიანების გეგმა, ხოლო განაშენიანების გეგმის მომზადების დროს ნებართვების გაცემა ნაწილობრივ შეჩერებულია (ყოველ შემთხვევაში ასეთი შეჩერების საფუძველი კანონმდებლობითაა გათვალისწინებული).

დიაგრამა 2. ინფორმაცია მშენებლობაზე გაცემული ნებართვების შესახებ, რეგიონების მიხედვით 2018-2022 (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, 2023)

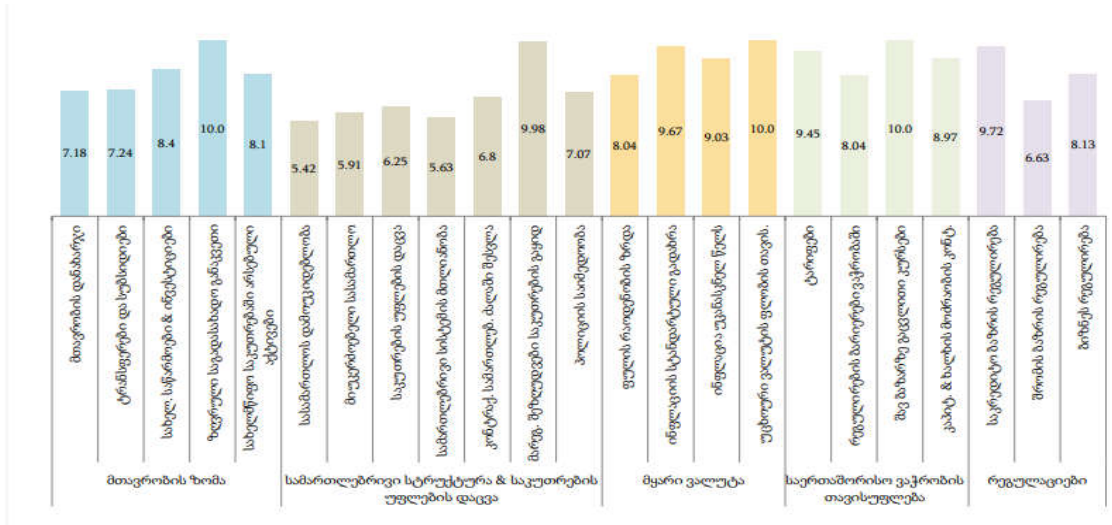

მეტი სიცხადისათვის საქართველოს-თან მიმართებით განვიხილოთ მსოფლიო ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსი კომპონენტების მიხედვით (დიაგრამა 3).

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ საქართველო ამ ინდექსით მსოფლიოში მე-5 ადგილზეა, მაგრამ შედარებით დაბალი ქულები ფიქსირდება სამართლებრივი სტრუქტურისა და საკუთრების უფლების დაცვის ინდიკატორში. აქ სასამართლო დამოუკიდებლობასა და მიუკერძოებელ სასამართლოს ყველაზე დაბალი ქულები უფიქსირდება (5.42 და 5.91), რაც დადებითად არ აისახება ინვესტორის გადაწყვეტილებაზე, რამეთუ უფლების დაცვისა და რელიზაციის გარანტიებს სწორედ დამო-

უკიდებელი და სამართლიანი სასამართლო უნდა ქმნიდეს (აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ მსოფლიო ეკონომიკური თავისუფლების ინდექსი გამოქვეყნებულია 2021 წელს, სადაც ასახულია 2019 წლის პერიოდი). საინვესტიციო გარემოს გაუმჯობესების თვალსაზრისით აუცილებელია ქვეყანაში არსებობდეს მიუკერძოებელი და სამართლიანი მართლმსაჯულების სისტემა, რომელიც კანონის უზენაესობის პრინციპზე იქნება დაფუძნებული. აღნიშნულ გარემოებას ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ფაქტორად ასახელებენ საქართველოს სტრატეგიული პარტნიორებიც (Tsinaridze, R., Rzhvadze G, 2023).

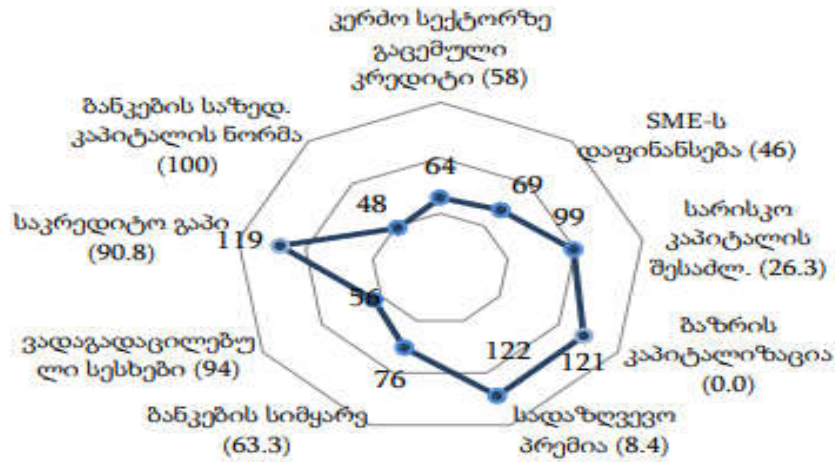
დიაგრამა 3. მსოფლიო ეკონომიკური თავისუფლება, საქართველოს ქულები ინდიკატორების მიხედვით, 2021 (მსოფლიო ეკონომიკური თავისუფლება, 2023)

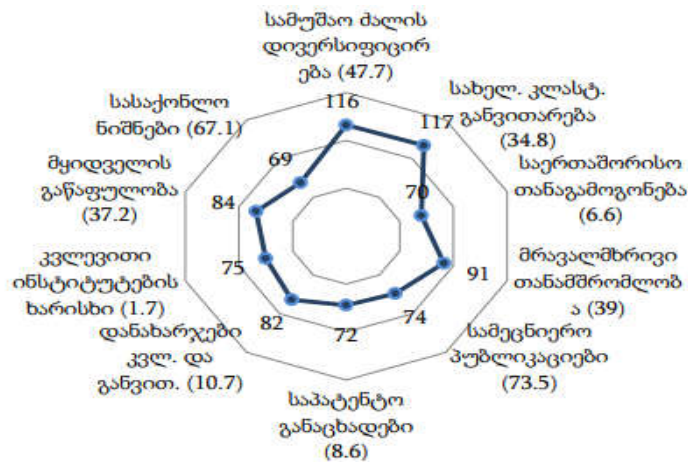
ასევე, საკმაოდ მნიშვნელოვან წარმოდგენებს საინვესტიციო გარემოზე გვაძლევს გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი (GCI), რომელიც შეიცავს 4 მიმართულებას 98 კომპონენტის მიხედვით, ყველა ამ კომპონენტის განხილვა შეუძლებელი იქნება, მაგრამ უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ ინდექსით საქართველო 2018 წელს

მსოფლიოში 66-ე ადგილზეა. გამოვყოთ რამდენიმე მიმართულება თავისი კომპონენტების მიხედვით, სადაც ყველაზე დაბალი შეფასებები აქვს საქართველოს, ესენია: ფინანსური სისტემა 88-ე პოზიცია, ინოვაციური უნარ-ჩვევები 85-ე პოზიცია (დიაგრამა 4, 5). (გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი, 2023)

დიაგრამა 4. ფინანსური სისტემა - ქულა 54.1 (88-ე პოზიცია)

დიაგრამა 5. ინოვაციური უნარ-ჩვევები 32.7 ქულა (85-ე პოზიცია)

თანამედროვე ინვესტიციების მიმართულების ერთ-ერთ განსაკუთრებულ მოთხოვნას წარმოადგენს ქვეყანაში არსებული სამეცნიერო-ტექნოლოგიური უნარ-ჩვევების არსებობა, რომელიც პირდაპირ არის დაკავშირებული ინტელექტუალური და საპატენტო დარგების განვითარებასთან. ყურადღება უნდა გამახვილდეს შემდეგ კომპონენტებზე - კვლევითი ინსტიტუტების ხარისხი, დანახარჯები კვლევასა და განვითარებაზე, ასევე საერთაშორისო თანაგამოგონება, რაშიც საქართველოს მაღლიან დაბალი ქულები უფიქსირდება (მაქსიმალური 10.7 ქულა), მაშინ, როცა თანამედროვე სამყაროში ინვესტიციების გარე-

მოს ფორმირების ერთ-ერთ ძირითად კომპონენტს სწორედ ეს მიმართულება წარმოადგენს. ამ მხრივ სახელმწიფოს მართლაც ბევრი რეფორმის გატარება მოუწევს.

დადებითი მხარეების მიუხედავად, ზემოთ ჩამოთვლილი მაჩვენებლები შეიცავენ მთელ რიგ უარყოფით მომენტებს, რომლებიც ამწიფებენ, ზოგჯერ შეუძლებელსაც კი ხდიან მათ პრაქტიკულ გამოყენებას. უარყოფით მომენტებს შორის, უწინარეს ყოვლისა, უნდა დასახელდეს მაჩვენებელთა სიმრავლე და მათი მოპოვების, დამუშავების სირთულე, მაღალი შრომატევადობა. საინვესტიციო გარემოს შეფასებას ართულებს და მიღებულ შედეგებს არასაიმედოდ

აქცევს ცალკეულ მეთოდიკებში სხვადასხვა ბლოკებში ჩართული რიგი მაჩვენებლების განმეორება. ამას ისიც ემატება, რომ ყოველი ცალკეული მაჩვენებელი, ან მაჩვენებელთა სისტემა, უმეტესწილად ეფუძნება რა დარგობრივი სიდიდეების ანალიზს და განზოგადებას, რომლებიც, როგორც წესი, ყალიბდებიან რიგი თავისებურებების ზემოქმედების შედეგად, თავისთავში ასახვენ სწორედ მათი დინამიკის კანონზომიერებას, შესაბამისად დარგობრივი და არა მთლიანი სახელმწიფოებრივი, ან რეგიონული ინვესტიციური გარემოს ფორმირებას.

სწორედ ამის გამო იზრდება შესაძლებლობა იმისა, რომ მაგალითად, ერთი რომელიმე მაჩვენებლის (მაჩვენებელთა ჯგუფის) მიხედვით ესა თუ ის ქვეყანა (რეგიონი) მივაკუთვნოთ ხელსაყრელი ინვესტიციების ზონას, ხოლო მეორე მაჩვენებლის (მაჩვენებელთა ნაკრების) მიხედვით – არახელსაყრელს. ასეთი მდგომარეობა არ გვადლევს იმის საფუძველს, რომ საბოლოო დასკვნა გამოვიტანოთ მაჩვენებელთა ისეთი ერთობლიობითაც კი, როგორცაა ინვესტიციების მოცულობის დაცემა, კაპიტალური დაბანდებების ტექნოლოგიური დარგობრივი სტრუქტურა, მოსახლეობის განწყობა მთავრობის მიმართ და სხვა.

ცალკე უნდა აღინიშნოს შემოთავაზებულ მეთოდიკებში მაჩვენებელთა ჩართვის მიზნით მათ მისაღებად ჩატარებული ძვირადღირებული გამოკითხვები, გამოკვლევები, რომლებშიც მრავალრიცხოვან ექსპერტთა ჯგუფები მონაწილეობენ და სხვა.

დასკვნა

საინვესტიციო გარემოს შეფასებისას თეორიულ-მეთოდოლოგიური მიდგომების გარდა გათვალისწინებული უნდა იქნეს მოცემული ქვეყნის, რეგიონის სივრცეზე არსებული ტრადიციული ფაქტორებიც,

რომლებიც ხშირ შემთხვევაში უარყოფითად ზემოქმედებენ ინვესტიციური პროცესების მსვლელობაზე და ამ სივრცეში ეკონომიკური რეფორმების შედეგებზე. მხედველობაში გვაქვს ცალკეულ სახელმწიფოების გლობალური პოლიტიკურ-ეკონომიკური ინტერესები ამა თუ იმ ქვეყნის მიმართ, საომარი კონფლიქტები, მეზობელი ქვეყნების ეკონომიკაზე დამოკიდებულება, ბაზარის მცირე ტევადობა და ორიენტირება მხოლოდ საექსპორტო პროდუქციის წარმოებაზე და სხვა.

უცხოურ კაპიტალზე დაყრდნობა სრულიადაც არ ნიშნავს სამამულო ინვესტორთა იგნორირებას, მათ ფინანსური შესაძლებლობის შეზღუდვას. ეკონომიკის იმ სექტორში, სადაც ადგილობრივ ინვესტორებს შესწევთ უნარი აამოქმედონ წარმოება, უპირატესობა მათ უნდა მიენიჭოთ, მაგრამ არ შეიძლება იმის დავიწყება, რომ მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ინვესტიციების რაოდენობა, არამედ მათი ხარისხი. უცხოური ინვესტიციები კი ეს არის უმთავრესად ახალი ტექნოლოგიები, ინოვაციები, უფრო სრულყოფილი მართვის სისტემები, პროდუქციის მაღალი ხარისხი.

უცხოური კაპიტალისათვის მომგებიანი ე.წ. სპეციალიზაციის გავლენით საქართველოში უპირატესად ვითარდება შრომატევადი და არა მეცნიერება და კაპიტალტევადი დარგები, რადგან უცხოური კაპიტალი, ძირითადად კვლავ იაფი მუშახელისა და ბუნებრივი რესურსების გამო შემოდის ჩვენს ქვეყანაში.

საერთო შეფასებით საქართველოში მიმდინარე რეფორმების განვლილი პერიოდის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ დღეს ხელსაყრელი საინვესტიციო გარემოს ფორმირება ისევ და ისევ გადაუდებელ ამოცანას წარმოადგენს და სახელმწიფო ინვესტიციური პოლიტიკის განხორციელებაში შეტა-

ნილი ცვლილებები შეიძლება შევავსოთ, როგორც დადებითი მოვლენა, რომელიც გამოხატავს პრაქტიკაში ინვესტიციების საბაზრო პრინციპების რეალიზებას.

ვფიქრობთ, საქართველოში პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების სტიმულირების პროცესში, პრიორიტეტული მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს არა რომელიმე მასტიმულირებელ ფორმას, არამედ ქვეყანაში ხელსაყრელ საინვესტიციო გარემოს ფორმირებას, რომელიც მრავალ სოციალურ, ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ფაქტორზეა დამოკიდებული. თანაც უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის პერსპექტივების ანალიზის დროს აუცილებელია სამამულო დამზოგველთა, საინვესტიციო შესაძლებლობათა და საინვესტიციო პროცესში მათი როლის შეფასება.

საქართველოში ინვესტიციური ურთიერთობების მოწესრიგება, ხელსაყრელი საინვესტიციო გარემოს შექმნა, საერთოდ საინვესტიციო საქმიანობის შეფასების სწორი სისტემის განვითარება, უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა და ეფექტიანი დაბანდება, ინვესტიციების ბაზრის სწორი ფუნქციონირება, ინვესტიციური ბანკების შექმნა და სხვა აქტუალური საკითხების კვლევა ერთგვარი წინგადადგმური ნაბიჯი იქნება საინვესტიციო საქმიანობაში არსებული პრობლემების დაძლევის გზაზე.

ლიტერატურა:

1. Barry P. Bosworth, Susan M. Collins and Carmen M. Reinhart. (1999). Capital Flows to Developing Economies: Implications for Saving and Investment. *Brookings Papers on Economic Activity*, 143-180 (38 pages).
2. Blomstrom, M., Kokko, A. (1998). Multinational corporations and spillovers. *Journal of economic Surveys*, 12, 247-277.
3. Colen Liesbeth, Miet Maertens, Johan Swinnen. (2008). Foreign direct investment as an engine for economic growth and human development: A review of the arguments and empirical evidence. *Leuven Centre for Global Governance Studies*, 70-115.
4. Doing Business. (2023, October 16). *საქართველო საერთაშორისო რეიტინგებში*. Retrieved from საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო: https://www.economy.ge/uploads/publications/economy_6079862260fa6b33358960.32473667.pdf
5. Euromoney. (2023, 10 18). *Euromoney - surveys*. Retrieved from www.euromoney.com: <https://www.euromoney.com/surveys>
6. Tsinaridze, R., Makharadze, N. (2023). The role of foreign direct investment in the national economy and correlation analysis. *Access to science, business, innovation in digital economy, ACCESS Press*, [https://doi.org/10.46656/access.2023.4.1\(4\)](https://doi.org/10.46656/access.2023.4.1(4)), 41.
7. Tsinaridze, R., Rzhvadze G. (2023). Foreign Direct Investments in the Conditions of the COVID-19 Pandemic: Georgia-EU Relations. *Innovative Economics and Management*, 10(1), 48-65. <https://doi.org/10.46361/2449-2604.10.1.2023.48-65>, 62.
8. YOEL HECHT, ASSAF RAZIN, NITZAN, GAD SHINAR. (2004). INTERACTIONS BETWEEN CAPITAL INFLOWS AND DOMESTIC. *Israel Economic Review Vol. 2, No. 2*, 1-14.
9. აბესაძე, რ. (2002). *ეკონომიკური რეფორმების განხორციელების ძირითადი შედეგები და მომავლის ამოცანები საქართველოში*. თბილისი: საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობლემები საქართველოში. ტ. II.
10. ბასარია, რ., მესხია ი. . (1995). *გარდამავალი პერიოდის მაკროეკონომიკური პრობლემები*. თბილისი.
11. გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი. (2023, October 16). *გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი, 2018*. Retrieved from ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო: https://www.economy.ge/uploads/files/2017/reitingerbi/gci_2018_1_geo.pdf
12. დათუნაშვილი, ლ. (2000). *საინვესტიციო კლიმატი საქართველოში*. თბილისი: საბაზრო ეკონომიკის განვითარების პრობლემები საქართველოში. ტ. I.
13. მსოფლიო ეკონომიკური თავისუფლება. (2023, October 16). *საქართველო მსოფლიო რეიტინგებში*. Retrieved from ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო: https://www.economy.ge/uploads/files/2017/reitingerbi/2022/ratings_2022_geo_6_06_22.pdf
14. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. (2023, October 16). *ინფორმაცია მშენებლობაზე გაცემული ნებართვებისა და*

ექსპლუატაციაში მიღებული ობიექტების შესახებ. Retrieved from საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/621/informatsia-msheneblobaze-gatsemulinebartvebisa-da-ekspluatatsiashi-mighebuli-obiektbis-shesakheb>

15. ქოქიაური ლ., ბეზიაშვილი ნ. (2010). საინვესტიციო პროექტები - თეორია, ანალიზი. თბილისი: თსუ გამომცემლობა.
16. ქოქიაური, ლ. (2017). უცხოური ინვესტიციები. თბილისი: საფინანსო-საინვესტიციო პოლიტიკისა და სტრატეგიის ფონდი.

ACTUAL ISSUES OF ASSESSMENT OF THE INVESTMENT ENVIRONMENT

Ramin Tsinaridze

Doctor of Business Management, Assoc. professor, Batumi Shota Rustaveli State University, Batumi, Georgia. ramin.tsinaridze@bsu.edu.ge

George Abuselidze

Doctor of Economics, professor, Batumi Shota Rustaveli State University, Batumi, Georgia. george.abuselidze@bsu.edu.ge

Lasha Beridze

Doctor of Business Administration, professor St. Tbel Abuserisdze University, Khulo, Georgia. lashalasha0103@gmail.com

Key words: investments, investment environment, investment climate, economic development.
JEL classification: E22; F21; G11; H54; O16; R42 DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2023.26.02>

For Citation: Tsinaridze R., Abuselidze G., Beridze L., (2023) Methodological issues of assessment of the investment environment as a factor of economic growth (in Georgian). Economic Profile, vol. 18, 2(26), pp. 50-62. DOI: <https://doi.org/10.52244/ep.2023.26.02>

Summary

One of the most important factors of the sustainable and safe development of the national economy is the availability of investment resources in the economy, the establishment of a favorable climate for attracting foreign investments and the mechanisms of their effective use. The practice of countries with developing economies shows that investments should play the most important role in ensuring acceptable parameters of economic development and economic growth, that's why investments Countries are considered as one of the factors of economic growth.

Investment environment (climate), as an economic category, represents a wide system of economic-geographic, socio-economic, political-legal, geopolitical-ecological relations. It is formed by the influence of closely related processes and events at the macro, meso or micro level of management and generates strong investment motives.

Foreign direct investment in Georgia and its ratio to GDP are often used as a measure of the country's investment climate and competitiveness. According to Blomstrom, developing countries are able to export competitive products to the world market through direct foreign investments. Investments are closely related to human development, directly ensuring the economic growth and progress of mankind.

According to world experience, many

countries in transition have achieved economic strength as a result of increased investment. The modernization of the national economy, the growth of investments depends on the creation of a favorable, rational investment environment, which means a combination of factors that give companies opportunities, incentives to expand the fields of activity, the scale of business through the advancement of capital. Foreign capital also plays an important role for Georgia, which is the main means of introducing new technologies, using modern management methods and implementing local innovative projects. Foreign investment can also become a motivating factor for local investment and promote healthy competition and the absence of monopoly. The best, rational investment environment leads to attracting large amounts of investment. On the other hand, investments play the role of a catalyst for economic growth and development, it is especially effective in developing countries.

Acceptable level of economic growth, development and achieved micro- and macro-economic conditions are necessary conditions for investment activity. All this contributes to raising the competitiveness of domestic goods producers and, ultimately, the standard of living of the population.

Complex ratings of investment attractiveness of world countries are periodically published by the leading economic magazines: "Euromoney", "Fortune", of which "Euromoney" is considered the most popular. Twice a year (in March and

September), the mentioned magazine informs the readers of the investment risk and reliability rating of the countries of the world with a 10-point system – by the expert reports and analytical results. Nine groups of indicators are used as analytical indicators: the efficiency of the economy, the level of political risk, the state of debt service, creditworthiness, the availability of bank lending, the availability of short-term finance, the availability of long-term loan capital, the probability of occurrence of force majeure circumstances.

In terms of perfecting the investment environment assessment methodology, the USA and Japan have noteworthy practices. In order to evaluate the investment environment in the US, such factors as political views and environmental movements formed in individual states are also used. On the basis of the factors affecting the investment environment, they publish the "annual statistical map" by individual states, which contains four generalized indicators. These indicators are: economic effectiveness of investments, business capacity, and development potential of the territory and the main components of tax policy. Based on the overall assessment of various rating and sovereign companies discussed in the paper, the analysis of the past period of ongoing reforms in Georgia shows that today the formation of a favorable investment environment is again and again an urgent task, and the changes made in the implementation of the state investment policy can be evaluated as a positive event that expresses the realization of the market principles of investments in practice, but it needs improvement and refinement. The various evaluations examined in the article also reveal common trends characterized by the weakness of the legal system (including the judiciary) and innovation.

We think that in the process of stimulating foreign direct investments in Georgia, priority should be given not to any form of stimulation, but to the formation of a favorable investment environment in the country, which depends on many social, economic and political factors. Moreover, during the analysis of the prospects of attracting foreign investments, it is necessary to evaluate the investment opportunities of domestic savers and their role in the investment process. The policy towards foreign investors is one of the main components of the state investment policy. The strong connection between measures to stimulate domestic investments and the attraction of foreign investments, the mutual influence of these two sources of economy and finance determines the feasibility of their complex study. Regulating investment relations in Georgia, creating a favorable investment environment, developing the right system for evaluating investment activities, attracting foreign investments and making effective investments, proper functioning of the investment market, creating investment banks and researching other relevant

issues will be a kind of forward step on the way to overcoming the problems in investment activities. .

The functioning of the state's economic complex is completely impossible without investments. Investments contribute to the realization of industrial, innovative and social projects, participate in the process of increasing the volume of production and increasing the efficiency of public production. In the conditions of state crisis, investments represent the most important means of structural transformation of social and production potential and its subordination to the market.

References:

1. Abesadze, R. (2002). The main results of the implementation of economic reforms and future tasks in Georgia. Tbilisi: Problems of market economy development in Georgia. Tom. II (in Georgian).
2. Basaria, R., Meskhiia I. . (1995). Macroeconomic problems of the transition period. Tbilisi (in Georgian)
3. Datunashvili, L. (2000). Investment climate in Georgia. Tbilisi: Problems of market economy development in Georgia. T. I. (in Georgian)
4. Kokiauri L., Bebiashvili N. (2010). Investment projects - theory, analysis. Tbilisi: TSU Publishing House (in Georgian).
5. Kokiauri, L. (2017). foreign investments. Tbilisi: Financial-Investment Policy and Strategy Fund (in Georgian).
6. Barry P. Bosworth, Susan M. Collins and Carmen M. Reinhart. (1999). Capital Flows to Developing Economies: Implications for Saving and Investment. Brookings Papers on Economic Activity, 143-180 (38 pages).
7. Blomstrom, M., Kokko, A. (1998). Multinational corporations and spillovers. Journal of economic Surveys, 12, 247-277.
8. Colen Liesbeth, Miet Maertens, Johan Swinnen. (2008). Foreign direct investment as an engine for economic growth and human development: A review of the arguments and empirical evidence. Leuven Centre for Global Governance Studies, 70-115.
9. Tsinaridze, R., Makharadze, N. (2023). The role of foreign direct investment in the national economy and correlation analysis. Access to science, business, innovation in digital economy, ACCESS Press, [https://doi.org/10.46656/access.2023.4.1\(4\)](https://doi.org/10.46656/access.2023.4.1(4)), 41.
10. Tsinaridze, R., Rzhvadze G. (2023). Foreign Direct Investments in the Conditions of the COVID-19 Pandemic: Georgia-EU Relations. *Innovative Economics and Management*, 10(1), 48-65. <https://doi.org/10.46361/2449-2604.10.1.2023.48-65>, 62.
11. YOEL HECHT, ASSAF RAZIN, NITZAN, GAD

- SHINAR. (2004). INTERACTIONS BETWEEN CAPITAL INFLOWS AND DOMESTIC. Israel Economic Rrview Vol. 2, No. 2, 1-14.
12. Euromoney. (2023, October 18). Euromoney - surveys. Retrieved from www.euromoney.com: <https://www.euromoney.com/surveys>
 13. Doing Business. (2023, October 16). Georgia in the international ratings. Retrieved from Ministry of Economy and Sustainable Development of Georgia: https://www.economy.ge/uploads/publications/economy_6079862260fa6b33358960.32473667.pdf
 14. Global Competitiveness Index. (2023, October 16). Global Competitiveness Index, 2018. Retrieved from Ministry of Economy and Sustainable Development: https://www.economy.ge/uploads/files/2017/reitingebi/2017/reitingebi/gci_2018_1_geo.pdf
 15. National Statistical Service of Georgia. (2023, October 16). Information about construction permits and objects put into operation. Retrieved from the National Statistical Service of Georgia: <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/621/informatsia-msheneblobaze-gatsemulinebartvebisa-da-ekspluatatsiashi-mighebuli-obiektebis-shesakheb>
 16. World economic freedom. (2023, October 16). Georgia in the world rankings. Retrieved from the Ministry of Economy and Sustainable Development: https://www.economy.ge/uploads/files/2017/reitingebi/2022/ratings_2022_geo_6_06_22.pdf